

The article highlights the impact of the influence of media on the formation of civic culture of students. Proved that the only harmonious cooperation of the state, parents, teachers and the media provide the high level of civic culture of the young generation.

Key words: civic culture, media, internet, college students.

УДК 371.134

ББК 74.580.054.12

Іван Кириченко

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХУДОЖНИКІВ ІЗ ОСНОВ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ГРАМОТИ

У статті розглянуто систему завдань з рисунку, живопису та композиції спрямовану на формування творчих умінь у майбутніх педагогів-художників на початкових етапах навчання основи образотворчої грамоти.

Ключові слова: методична система, формування творчих умінь, майбутні педагоги-художники.

Термін “система” походить від грец. systema – ціле, складене із частин, з’єднання. Системою навчання називають розміщення в певній послідовності знань і практичних навичок, що становлять одне ціле, а її вивчення у руслі порушеної проблеми є метою статті.

Актуальність теми. Педагогічна система передбачає суворий порядок розміщення навчального матеріалу й сукупність принципів навчання, які є підґрунтям для певного навчального предмета. У дидактиці, педагогічних методах велика увага приділяється системам різної структури й значущості. Академік О. Савченко зазначила, що системою вважають множину елементів, які перебувають у певних зв’язках, відношеннях і в сукупності утворюють єдність.

Під системою формування творчих умінь у процесі навчання педагогів-художників образотворчої грамоти ми розуміємо підбір завдань з малюнка, живопису й композиції в певній послідовності з поступовим їх ускладненням. Ці завдання спрямовані на поетапне набуття образотворчих знань і формування творчих умінь, їх виконували на академічних заняттях і в години самостійної образотворчої діяльності.

Для виконання завдань з основ образотворчої грамоти студенти отримували індивідуальні об’єкти для малювання або кілька (2–3) на підгрупу, які б добре сприймалися зором кожному студенту в процесі їх зображення. Проводили спостереження за діяльністю студентів, взаєминами, за результатами виконання завдань, дотриманням педагогічних настанов у процесі малювання з натури, акварельного живопису та створення композиції.

У завданнях розробленої системи навчання, спрямованої на підвищення ефективності формування творчих умінь у студентів на початкових етапах навчання основ образотворчої грамоти – малюнка, живопису та композиції, враховано показники констатувального дослідження (студенти мають значні прогалини в знаннях і уміннях з основ образотворчого мистецтва), а також передбачено для відстаючих студентів (що не здобули спеціальної середньої художньої освіти) допоміжні завдання із перспективи, техніки акварельного живопису, пластичної анатомії тощо. Виконання цих завдань допомагало здобувати глибокі знання й

уміння для успішного навчання на старших курсах вищого закладу, а також вищу художню освіту, стати висококваліфікованим творчим художником і вчителем.

Перед малюнком, живописом і композицією як навчальними дисциплінами ставлять такі завдання:

- навчити правильно бачити, розуміти навколишню дійсність, її закономірності, добирати зі своїх спостережень характерні ознаки природи й засобами образотворчого мистецтва відображати їх у малюнку, живопису та композиції;
- розкрити органічний взаємозв'язок між складовими образотворчої грамоти та забезпечити їх спрямованість на формування навчальних і творчих умінь;
- розкрити послідовність реалізації складових образотворчої грамоти – малюнка, живопису й композиції з урахуванням зв'язків між ними;
- закласти міцні основи професійної майстерності вчителя образотворчого мистецтва.

Навчання студентів розуміти закономірності побудови природи ґрунтується на філософії зорового сприймання природи людиною, на закономірностях пізнання й творчості. Закономірності зображення природи на картинній площині базуються на таких науках, як перспектива, пластична анатомія, теорія тіней, кольорознавство, композиція.

Аналіз наукових досліджень. Сучасний стан розвитку педагогічної науки характеризується значною активністю досліджень саме з питань творчості. Психологи й фізіологи (Л.Виготський [1], М.Волков [2, 3], В.Кузін [4], В.Моляко [6], І.Павлов, Я.Пономарьов, І.Сеченов, Д.Узнадзе [7]) довели, що сприймання й зображення предметів з природи неможливі без творчого процесу. Тому в процесі підготовки вчителя образотворчого мистецтва ми передбачали формування не лише навчальних, а й творчих умінь.

Виклад основного матеріалу. Формування творчих умінь у студентів під час навчання малюнка, живопису й композиції потребує розміщення в певній послідовності завдань за створеною нами системою, виконання яких сприяє набуттю знань, навчальних і творчих умінь.

Формування творчих умінь у студентів – це проблема, яка має успішно розв'язуватися не на старших курсах, а впродовж усього періоду навчання основ образотворчої грамоти, починаючи з перших курсів, оскільки творча діяльність складна, тривала, вона активізує навчальну діяльність. Формування особистості майбутніх вчителів образотворчого мистецтва передбачає набуття ними творчих умінь як художника, так і педагога. У цьому процесі система завдань з малюнка, живопису й композиції та доцільна послідовність її реалізації відіграють вирішальну роль.

Створена з експериментальною метою система завдань охоплює три розділи основ образотворчої грамоти (малюнка, живопису й композиції) і передбачає зображення умовно-плоских предметів у фронтальному положенні, плоских та об'ємних предметів у перспективі, натюрмортів, тваринного світу, інтер'єру, пейзажу, гіпсових масок і зліпків, античних голів, погрудних портретів природи.

До цілісної системи завдань з малюнка, живопису й композиції включено чотири групи науково обґрунтованих завдань, свідоме, творче виконання яких має сприяти успішному формуванню в студентів як навчальних, так і творчих умінь.

До першої групи завдань з малюнка, живопису та композиції (перший етап) включено малювання умовно-плоских предметів у фронтальному положенні (предмети, які мають незначну товщину й зображуються учнями в перших-четвертих

класах, як листя, квіти, комахи, зошити, музичні інструменти тощо). Ці завдання важливі й необхідні тому, що вчитель образотворчого мистецтва має навчити учнів малювати умовно-плоскі предмети в перших-четвертих класах, грамотно закласти основи реалістичного малюнка, живопису й композиції. Складним і відповідальним для майбутнього вчителя є й те, що він має бути і педагогом, і художником, творчою людиною, здатною успішно розв'язувати різні образотворчі завдання. Їх достатньо і на першому етапі навчання малюнка, живопису й композиції, оскільки першокурсники мають різну фахову підготовку й творчі вміння.

На першому етапі за створеною системою завдання давали в такій послідовності:

- малюнок – “Листок дуба з жолудем” виконується з натури, з методичною розробкою до нього;
- живопис – “Листок калини в осінньому забарвленні” з послідовним виконанням його аквареллю (листок малюється з натури відразу пензликом);
- композицію – створення декоративної композиції з реального листя, ягід (аплікація), а потім виконання її фарбами;
- малюнок – “Скрипка” з чіткою методичною розробкою до неї;
- живопис – “Метелик” із послідовним виконанням його акварельними фарбами;
- композицію – створення оригінальної композиції з метеликів, бабок, жуків, квітів, трави акварельними фарбами.

На другому етапі студенти виконували:

- малюнок – “Кришка стола у фронтальному перспективному положенні та умовно-плоскі предмети на ній” (зошит, книжка, круг, торшер циліндричної форми в основних просторових положеннях);
- живопис – “Гілка вазона з листям”;
- композицію – “Соняшники” (умовно-плоскі предмети в перспективі);
- малюнок – складного об'ємного предмету в кутовому перспективному положенні (епідіаскоп “Альфа”, “Чайник”, епіпроектор “Леті”);
- живопис – “Гілка з квітами і листям”;
- композицію – “Овочі”, “Фрукти” (об'ємні предмети в перспективі).

На третьому етапі студенти виконували:

- малюнок – “Натюрморт з гіпсових геометричних тіл” (куб, куля, циліндр, у перспективному положенні);
- живопис – “Натюрморт із самоваром”;
- композицію – “Натюрморт” (акватипія);
- малюнок – “Інтер'єр”;
- живопис – “Натюрморт із опудалом птаха”;
- композицію – “Натюрморт із птахом” (офорт);
- малюнок – “Міський пейзаж”;
- живопис – “Пейзаж”;
- композицію – “Пейзаж із образами тваринного світу” (мозаїка).

На четвертому етапі студенти виконували:

- малюнок – “Голова Давида”;
- живопис – “Натюрморт із гіпсовою маскою голови”;
- композицію – “Маска голови” (кольорова акватипія);
- малюнок – “Гіпсовий зліпок з античної голови” (поетапність виконання);
- живопис – “Натюрморт із гіпсовим зліпком античної голови”;
- композицію – “Гіпсова голова” (кольорова ліногравюра);

- малюнок – “Голова натурника”;
- живопис – “Голова натурщиці” (акварель);
- композицію – “Голова старого” (меццо-тинто).

Для визначення змісту й послідовності виконання завдань системи було встановлено взаємозв'язок малюнка, живопису й композиції та експериментального дібраними об'єктами для образного зображення їх студентами.

Навчальні й творчі уміння в студентів формувались паралельно та одночасно з набуттям наукових знань і практичних умінь з їх взаємодоповненнями.

Послідовність ускладнення завдань для всіх чотирьох етапів розробленої системи подано так, як на першому етапі – за розділами основ образотворчої грамоти: “Малюнок”, “Живопис” і “Композиція”. У системі завдань основну увагу приділяли формуванню в студентів взаємопов'язаних навчальних і творчих умінь у процесі навчання основ образотворчої грамоти. У педагогічних настановах студентам пояснювали, як треба спостерігати й “бачити” природу, узагальнювати і стилізувати форму, аналізувати й образно зображувати її.

Особливо складними й важливими завданнями у формуванні творчих умінь у студентів є створення композиції, оволодіння уміннями творчої роботи в різних видах і жанрах образотворчого мистецтва, студенти мали навчитись розуміти виражальні особливості різних образотворчих матеріалів і технік. Крім того, студентам треба знати історію й теорію композиції, методика її викладання, щоб готувати себе й молодь до творчої праці. Тому розроблена нами система передбачала формування творчих умінь у студентів із перших же днів їх навчання. За перше композиційне завдання “Створення декоративної композиції з реального осіннього листя, ягід” та виконання його фарбами ставили дві оцінки: одну за композицію, другу – за акварельний живопис. Компонування листя сприяло створенню композиції, а виконання її аквареллю – технічним навикам живопису в студентів.

Підсумкове композиційне завдання системи. Розглянемо детальніше розроблену систему завдань, спрямовану на формування творчих умінь у студентів на початкових етапах навчання основ образотворчої грамоти.

I. Послідовність і поступове ускладнення завдань розробленої системи створено за принципом взаємозв'язку між розділами основ образотворчої грамоти: “Малюнок”, “Живопис” і “Композиція” (створення композиції – це підсумкове завдання з малюнка, живопису).

II. Послідовність і послідовне ускладнення завдань системи простежується в усіх чотирьох етапах:

Перший етап. Зображення в малюнку, живопису й композиції умовно-плоских предметів у фронтальному положенні (шість завдань).

Другий етап. Зображення в малюнку, живопису й композиції умовно-плоских та об'ємних предметів у перспективі (шість завдань).

Третій етап. Зображення в малюнку, живопису й композиції групи предметів (натюрмортів з гіпсових тіл, предметів побуту, тваринного світу), інтер'єру, пейзажу (дев'ять завдань).

Четвертий етап. Зображення в малюнку, живопису й композиції голови людини (гіпсова маска, зліпок античної голови та голови натурника; дев'ять завдань).

III. Послідовність та поступове ускладнення завдань системи простежується в кожному розділі: окремо в малюнку, живопису чи композиції. Це дає змогу педагогу

надавати індивідуальну допомогу студенту ліквідувати пробіли в знаннях з того чи іншого розділу основ образотворчої грамоти.

Якщо студент свідомо не виконав те чи те завдання системи, педагог надавав йому консультацію, пропонував виконати додаткові вправи вдома, щоб позбутися пробілів із образотворчої грамоти.

Формування творчих умінь – складний процес, який має свій початок, розвиток і завершення. У цьому процесі студент, засвоюючи те або інше положення реалістичного зображення, проходить довгий і складний шлях від початкового знайомства з новим матеріалом і методом роботи до кінцевого оволодіння ним і використання його на практиці. У цій діяльності студент збагачувався певними знаннями, навчальними й творчими вміннями, до того ж від нього вимагали повного розуміння й свідомого засвоєння вивченого матеріалу. Для цього студент чітко засвоював принципи послідовної побудови реалістичного зображення. Кожний етап роботи був не лише усвідомленим, а й легко виконаним на практиці.

Завдання педагога полягало в додержанні поступового нарощення складності, кожний попередній рівень був основою для наступного.

Заслугою й гордістю педагога є вміле й глибоко продумане розчленування складного комплексу роботи на окремі складові частини. Ще давні греки зазначали, що той добре вчить, хто добре розчленовує ціле.

Послідовність етапів роботи над малюнком, живописом і композицією була такою, щоб виразно простежувався взаємозв'язок між ними, щоб студент відчував, що це єдиний процес.

Будь-який комплекс роботи над малюнком, живописом і композицією містив у собі аналіз і синтез. Ян Амос Коменський писав, що досконале викладання мистецтва передбачає поєднання синтезу й аналізу [5, с. 90].

Аналіз – це розчленування цілого на частини. Синтез, навпаки, поєднує частини в єдине ціле. Отже, художник на початку роботи швидко визначає на форматі паперу загальний обрис натури (синтез). Потім в узагальненій формі намічає деталі, тобто розчленовує на деталі форму (аналіз). Завершуючи роботу, художник знову повертається до цілого, підпорядковуючи деталі загальній формі (синтез). Малювати з натури навчали з дотриманням цих двох стадій роботи.

Процес виконання *малюнка* передбачав два види навчальної роботи – виконання тривалих малюнків і коротких замальовок – начерків, які мають проводитися на всіх етапах навчання малювання. Чергування начерків із тривалими завданнями давало змогу краще засвоїти й закріпити здобуті знання й уміння. У тривалому малюнку глибоко вивчалися окремі правила й закони малюнка, зосереджувалась увага студентів на основних етапах побудови реалістичного зображення. У нарисах і коротких замальовках вони привчалися використовувати свої знання й уміння.

Особливості підготовки вчителів образотворчого мистецтва для загальноосвітньої школи полягали в тому, що студенти вищих педагогічних закладів поряд із оволодінням образотворчою грамотою вивчали й методику її викладання. Вони добре знали послідовність побудови зображення на площині, а також зміст навчальних завдань на кожному етапі виконання малюнка, знали й уміли дати педагогічні настанови учням на будь-якому етапі зображення натури. Знання майбутнього педагога були точними, сучасними й глибокими. Основний керівний принцип процесу зображення – прямувати від загального до конкретного, від пластичної характеристики основних мас до послідовного насичення їх деталями.

Сучасна методика навчання малювання передбачає таку послідовність роботи над малюнком:

- композиційне вирішення на площині паперу й визначення загального характеру форми;
- пластичне моделювання форми світлотінню й детальна характеристика натури;
- узагальнення, підбиття підсумків проблемної роботи.

Перший етап – малюнок починали з композиційного розміщення зображення на аркуші паперу. Потім визначали основні пропорції та намічали загальний вигляд натури. Уточнювали пластичну характеристику головних мас. Завдання студента – навчитись виділяти головне й другорядне. Аби деталі не відволікали увагу початківця від основного характеру форми, пропонували примружувати очі так, щоб форма сприймалась у вигляді силуету, загальної плями, а деталі зникали.

Другий етап – пластичне моделювання форми тоном і детальне пророблення малюнка. Це основний і найтриваліший етап роботи. Викладач пояснював студентам, як потрібно правильно використовувати наукові знання перспективи, пластичної анатомії, теорії тіней, перевіряв правильність розуміння конструктивної будови форми, планомірність роботи над малюнком. Пояснюючи пророблення деталей натури, викладач указував на необхідність малювати кожну деталь у взаємозв'язку з іншими. Малюючи деталь, вчив бачити ціле.

Цей етап роботи менш емоційний, ніж початок і кінець роботи, проте важливий, оскільки потрібно вкласти значну працю, мобілізувати всі свої знання та здібності, щоб побудувати зображення на підставі точного аналізу співвідношень між всіма елементами форми. На цьому етапі роботи виявляли фактуру моделі, передавали матеріальність предметів, детально промальовували малюнок в тональних співвідношеннях. Промальовавши всі деталі та малюнок, починали процес узагальнення.

Третій етап – підбиття підсумків (цілісності) – останній і найвідповідальніший етап роботи над малюнком. Завершуючи роботу над малюнком, студент перевіряв загальний стан його, підпорядковував деталі головному, уточнював малюнок у тоні. На підсумковому, третьому етапі роботи студент знову повертався до первісного сприймання натури, домагаючись образності та цілісності академічного малюнка.

Отже, процес побудови академічного малюнка поділяли на окремі навчальні завдання, а методичну послідовність роботи над малюнком розглядали як послідовне вирішення конкретних завдань, де кожне наступне впливало з попереднього та ґрунтувалося на ньому.

Завдання з живопису, як і з малюнка, передбачали виконання тривалих і коротких завдань фарбами за попереднім малюнком олівцем і відразу – пензлем. Ці завдання практикували на всіх етапах навчання живопису.

Враховуючи завдання з оволодіння технікою живопису (акварелі, гуаші) й технологією викладання цього предмета, майбутні вчителі образотворчого мистецтва загальноосвітньої школи знали й уміли дати чітку педагогічну настанову учням на будь-якому етапі роботи з живопису. Якщо в зображенні натури олівцем (сангіною, тушшю тощо) основною метою було тонове вирішення зображуваних предметів, то в малюванні фарбами завдання складніше: передавали тонове й кольорове співвідношення всіх елементів натури, виявляли форму плоских і об'ємних предметів кольором, враховуючи при цьому колір навколишніх предметів та просторове розміщення їх. Компонуючи предмети для малювання акварельними фарбами, розміщували їх у просторі так, щоб їх добре сприймали ті, хто малював.

Бажано, щоб світло падало на предмети зліва й чітко виявляло форму та локальний колір їх.

Розпочинаючи малювання акварельними фарбами академічної постановки, насамперед вивчали натуру: розміщення образів її на предметній площині, форму, колір та освітлення. Виконували два-три начерки композиції натури, визначивши форму, тонове та кольорове вирішення їх.

Виконуючи завдання з живопису аквареллю, пам'ятали, що малюнок для доброякісно виконаної акварелі відіграє особливу роль, починаючи з розміщення предметів і закінчуючи переданням їхніх пропорцій, форми та кольору.

Щоб оволодіти складним процесом зображення аквареллю, прагнули досконало володіти лінійним і тональним малюнком, працювати фарбами, дотримуючись загальноприйнятої послідовності виконання завдань.

У роботі фарбами також прямували від загального до деталей, тобто спочатку визначали й прокладали світлотіньові та кольорові співвідношення основних об'єктів натури, а потім переходили до деталей.

Композиційно зображуючи натуру на форматі, виконавець дбав, щоб малюнок був чітким і правильним, з визначеними тонкими лініями-межами світлотіней, але без зайвих деталей. Не допускалися забруднення олівцем і гумкою. Здебільшого малюнок виконували на окремому аркуші паперу, а далі його переводили (без другорядних деталей) на підготовлений для акварелі папір, щоб зобразити його свіжість. Отже, чим точніший був малюнок під акварель, тим успішніше вирішувались живописні завдання. М.Врубель зазначав, що добре намальована робота вже містить у собі можливість бути добре написаною.

Виконавши малюнок, промивши й висушивши його, починали писати аквареллю. Спочатку намічали план роботи, вивчивши натуру та попередньо виконавши аквареллю ескізи, з метою знайти найвдаліше образне живописно-пластичне вирішення й передати перше кольорове враження від натури, її колориту. Насамперед порівнювали кольори освітленої частини натури й тіньової, зіставляючи їх із фоном, і, дібравши відповідні локальні кольори для всіх частин постановки, вкривали їх аквареллю з урахуванням кольорових і тональних співвідношень.

Після просихання кольорів першого прокладання акварель підсилювали, виявляючи контраст світлотіні на формі предметів натури та інтер'єру методом встановлення роботи кольорово-тонального співвідношення, домагаючись просторового вирішення натури. Передавши в роботі основні тонально-кольорові співвідношення натури, виявляли художньо-образну форму предметів у просторі, переходили до виявлення форми необхідних деталей постановки й творчого узагальнення її, уточнюючи характер, матеріальність натури.

Закінчували акварель образним узагальненням її, приводячи зображення у відповідність із загальним зоровим враженням при цілісному сприйманні натури. Для цього уточнювали тональні та кольорові співвідношення великих мас і головних частин натури з навколишнім середовищем, їх емоційну виразність. Все, що в живописній роботі порушувало цілісність, змінювало форму та яскравість, вміло виправляли та узагальнювали, щоб домогтися грамотного й творчого зображення.

Завдання цілісності акварелі вирішували на всіх етапах зображення, проте найобразніше, найвиразніше воно виділялося на завершальному етапі живопису.

Важливим засобом формування творчих умінь у студентів є *композиція* (тематична, ілюстративна тощо). Необхідною умовою становлення композиції та успішного формування в студентів творчих умінь було постійне накопичення

життєвих спостережень і вражень, розширення й збагачення знань, уявлень. Усе це давало можливість легко комбінувати образи уяви, зумовлювало їхню чіткість і відповідність об'єктам дійсності.

Робота над сюжетною композицією, як і будь-яка образотворча діяльність, потребує творчого вирішення послідовно пов'язаних завдань:

- вибору сюжету для даної теми;
- попереднього компоновання сюжету;
- цілеспрямованого спостереження за навколишньою дійсністю у зв'язку з темою та замальовування потрібних образів до композиції (будівель, транспорту, рослинного й тваринного світу, людей у потрібному русі);
- доробки кількох ескізів теми з використанням попередніх замальовок та вибір найкращого варіанта композиції;
- побудови основного ескізу сюжетної композиції на великому форматі олівцем;
- виконання ескізу сюжетної композиції фарбами або в естампній графіці;
- аналізу сюжетної композиції.

Мета практичних завдань з композиції – прищепити студентам навички творчо працювати, навчити їх спостерігати життя, визначати в ньому суттєве, типове, гідне відображення в мистецтві; виховувати вміння послідовно працювати над твором від ескізу до його завершення.

Крім практичних навичок, майбутній вчитель образотворчого мистецтва мусив добре знати історію й теорію композиції, методику викладання її, володіти уміннями творчої роботи в різних видах і жанрах образотворчого мистецтва, розуміти виражальні особливості різних образотворчих матеріалів і технік.

Ефективне формування творчих умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва здійснювалось тільки під дією цілого комплексу навчальних дисциплін, серед яких малюнок, живопис і композиція відігравали провідну роль.

Основи образотворчої грамоти органічно пов'язуються з усіма предметами образотворчого циклу та психолого-педагогічних дисциплін. Це дало змогу удосконалити технологію викладання малюнка, живопису та композиції, дати чіткі педагогічні настанови студентам на всіх етапах виконання відповідних завдань, активізувати й спрямовувати до відповідного русла навчальну й творчу діяльність, сприяло ефективнішому формуванню в студентів творчих умінь.

Висновки. Отже, методичну систему творчих умінь майбутніх педагогів-художників з основ образотворчої грамоти розроблено нами на засадах поєднання навчальних і творчих завдань. Академічний малюнок, живопис і композиція у своїй основі стали навчально-творчими завданнями. Починаючи з першого курсу питома вага творчих завдань постійно зростала. Це закономірно: чим більше знає і вміє студент, тим більше часу та уваги він може приділити саме образному, творчому вирішенню малюнка, живопису чи композиції. У процесі такої роботи, власне, й можливе формування його творчих умінь.

З метою підвищення ефективності формування творчих умінь студентів у процесі навчання основ образотворчої грамоти використовувались такі графічні техніки, як гравюра, офорт, літографія (високий, глибокий і плоский друк).

Студентам відтворювати навколишню дійсність у графіці цікаво, і вони прагнуть оволодіти такими найдоступнішими й найпростішими графічними техніками, як акватипія й монотипія. Ці техніки захоплюють і учнів, і педагогів, і художників, вчать не натуралістично, а образно сприймати й зображувати природу, формують їхню фантазію, розвивають творчість.

1. Выготский Л.С. Психология искусства / Выготский Л.С. – М.: Искусство, 1965. – 379 с.
2. Волков Н.Н. Композиция в живописи / Н.Н.Волков. – М.: Искусство, 1977. – 263 с.
3. Волков Н.Н. Восприятие картины / Н.Н.Волков. – М.: Просвещение, 1969. – 32 с.
4. Кузин В.С. Психология / Под ред. Б.Ф. Ломова. Учебник. 2-е изд. Перераб. и доп. – М.: Высшая шк., 1982. – 256 с.
5. Коменський Я.А. Вибрані педагогічні твори. Велика дидактика / Я.А.Коменський – К.: Рад. шк., 1940. – Т.1 – 248 с.
6. Моляко В.О. Концепція виховання творчої особистості / В.О.Моляко // Рад. шк. – К., 1991. – № 5. – С. 47–52.
7. Узнадзе Д.Н. Психология исследования / Д.Н.Узнадзе. – М.: Наука, 1966. – 451 с.

The article reveals a system of tasks on drawing, painting and composition aimed at formation future pedagogues and artists creative skills in the early stages of teaching fundamentals of fine arts.

Key words: *methodical system, formation of creative skills, future teachers and artists.*

УДК 614.23/25

ББК 74.570.053

Юлія Колісник-Гуменюк, Василь Гуменюк

ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНА КУЛЬТУРА ФАХІВЦЯ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ: ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ МІЖ ПРОФЕСІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА ЕТИКОЮ

На основі аналізу методологічних та психолого-педагогічних аспектів професійної культури медичних працівників обґрунтовано її морально-етичну складову, розкрито її роль у становленні професійних і морально-етичних якостей майбутніх медиків. З'ясовано вимоги до професійно-етичної культури медичних працівників та виявлено взаємозалежність професійної культури й професійної етики в процесі формування професійно-етичної культури медичного фахівця.

Ключові слова: *медична освіта, професійно-етична культура, медичний працівник, деонтологія, біоетика.*

Закласти фундамент професійно-етичної культури майбутніх фахівців у медичних закладах покликана сучасна медична підготовка, мета якої полягає в підвищенні рівня загальної культури особистості через: формування у студентів наукового світогляду і творчого мислення; реалізацію професійної спрямованості змісту освіти; розкриття гуманістичних аспектів професійних знань і діяльності; створення умов для розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців.

Аналіз досліджень і публікацій. Шляхи модернізації освіти відповідно до сучасних потреб особистості й суспільства визначені в Законі України “Про освіту” (1991), Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”) (1992), “Національній доктрині розвитку освіти” (2002). Провідні положення реформування медичної освіти регламентовані “Концепцією розвитку охорони здоров’я населення України” (2000).

У працях дослідників теорії та практики навчання і виховання студентів О. Андрійчук, Т. Дем’янчук, Ю. Колісник-Гуменюк розглядаються проблеми виховання в майбутніх медиків гуманності. Над проблемами деонтології працювали Є. Вагнер, В. Вербицький, О. Грандо, П. Костюк, Є. Чазов, Г. Царгородцев. Проблеми деонтологічної підготовки фахівців ґрунтовно розглядаються в працях М. Васильєвої, Л. Переймибіді.